

Бодруг Т. М.

студент

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Гаватюк Л. С.

кандидат економічних наук

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Bodruh T. M.

Student

Chernivtsi National University named named Y. Fedkovich

Gavatyuk I. S.

Candidate of Economic Sciences

Chernivtsi National University named named Y. Fedkovich

СУТНІСТЬ АНАЛІЗУ ТА УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ СТАНОМ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Анотація. У роботі розглянуто науково-методичні підходи до сутності понять «фінансове управління» та «фінансовий стан підприємства». Відображено завдання та етапи управління фінансовим станом підприємства, а також наведено основні показники розрахунку. Розкрито основні методи, що використовуються під час аналізу фінансового стану підприємств в Україні.

Ключові слова: фінансовий стан підприємства, управління фінансовим станом підприємства, платоспроможність, ліквідність, прибутковість.

Вступ та постановка проблеми. Управління фінансовим станом підприємства є одним із найбільш значимих функціональних напрямів системи фінансового менеджменту, яка досить тісно пов'язана з іншими системами управління. Безперечно, управління фінансовим станом органічно входить до загальної системи управління підприємством. Воно відображає всі відносини, що належать до сфери фінансової діяльності підприємства. Виступаючи при цьому носієм певних фінансово-економічних відносин, фінансовий стан підприємства є об'єктом фінансового управління будь-якою економічною системою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологічним підходам до аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств присвячено праці І. Бланка [2], А. Даниленка, В. Івахненка [3], В. Родіонової, Р. Сайфуліна, Г. Савицької, М. Чумаченка, А. Шеремета [4] та ін.

Метою даної роботи є дослідження сутності, завдань і необхідності системного аналізу та управління фінансовим станом підприємств України.

Результати дослідження.

Необхідно зазначити, що питання систематизації та вибору методів обрахунку показників фінансового стану підприємства, визначення доцільності використання існуючих у світовій практиці методик аналізу для вітчизняних підприємств, ідентифікації чинників впливу на показники фінансово-господарської діяльності і необхідності уніфікації стандартних підходів до аналізу потребують подальших досліджень. У більшості аналітиків не має бачення комплексного аналізу фінансового стану підприємств, тому існує потреба в уніфікації методик аналізу форм фінансової звітності, що дасть змогу підвищити інформаційно-аналітичне забезпечення фінансово-господарської діяльності підприємств [10, с. 113].

Визначення поняття «управління фінансовим станом підприємства» має базуватися на розгляді таких основних складників, як «управління» та «фінансове управління». У визначеннях сутності управління можна простежити два основні підходи: управління розглядається як процес певної управлінської діяльності [6] та як система принци-

пів і методів [9]. Фінансове управління визначається як система раціонального управління процесами фінансування господарської діяльності підприємства [7]; як система ефективного управління фінансовими ресурсами [5]; як процес управління формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів суб'єкта господарювання та оптимізації обігу його грошових коштів [9].

Отже, сутність фінансового управління характеризується тільки як система управління процесами та ресурсами підприємства. Окремі автори наголошують на важливості цілеспрямованого впливу на об'єкт у процесі фінансового управління.

Фінансовий менеджмент, зазначає О. Терещенко, являє собою цілеспрямоване управління всіма грошовими потоками на підприємстві, тобто процес управління формуванням, розподілом та використанням фінансових ресурсів суб'єкта господарювання для досягнення фінансово-економічних цілей підприємства [9, с. 477].

Існує також підхід, який ґрунтується на конкретизації об'єктів та організаційних елементів фінансового управління. Цієї точки зору дотримується І. Бланк, який визначає фінансовий менеджмент як «систему принципів і методів розроблення та реалізації управлінських рішень, пов'язаних із формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів підприємства й організацією обігу його грошових коштів» [2, с. 487].

Ми приєднуємося до наукової точки зору, що управління фінансовим станом підприємства – це система принципів і методів розроблення та реалізації управлінських рішень, пов'язаних із забезпеченням досягнення такої фінансової позиції, що характеризується цільовим рівнем визначених показників фінансового стану і дає змогу забезпечувати достатній рівень фінансування діяльності підприємства та ефективно здійснювати її в майбутньому.

Управління фінансовим станом підприємства має здійснюватися на основі принципів інтегрованості із загальною системою управління, стратегічної спрямованості, системності, гнучкості процесу управління, комплексності формування управлінських рішень, альтернатив-

ності та цілеспрямованості підходів під час розроблення окремих управлінських рішень, їх інноваційної спрямованості, координації, ефективності управління [7, с. 43].

З урахуванням змісту і принципів управління фінансовим станом підприємства формуються його мета і завдання.

Головна мета управління фінансовим станом підприємства полягає у прийнятті управлінських рішень щодо визначення шляхів формування та ефективного використання його фінансового потенціалу, що є підґрунтям для забезпечення високих темпів економічного розвитку підприємства в поточному та перспективному періодах та максимізації його ринкової вартості. Процес реалізації головної мети управління фінансовим станом підприємства має бути спрямований на вирішення певних завдань (рис. 1).

Процес управління фінансовим станом підприємства повинен здійснюватися за такими етапами:

- 1) визначення головної мети управління;
- 2) формування системи інформаційного забезпечення управління;
- 3) дослідження показників фінансового стану; формування системи цілей та цільових показників;
- 4) прогнозування показників фінансового стану на довгостроковий період;
- 5) поточне планування показників фінансового стану;
- 6) розроблення системи заходів щодо реалізації поточних планів;
- 7) моніторинг реалізації планових показників фінансового стану;
- 8) контроль показників фінансового стану підприємства.

Управління фінансовим станом підприємства переслідує кілька цілей:

- 1) визначення фінансового положення;
- 2) виявлення змін у фінансовому стані в просторово-часовому розрізі;
- 3) виявлення основних чинників, що викликають зміни у фінансовому стані; прогноз основних тенденцій фінансового стану [8, с. 550].

Нераціональне використання фінансових ресурсів призводить до низької платоспроможності і, як наслідок, до можливих перебоїв у постачанні виробництва й реалізації продукції, невиконання плану прибутку від операційної діяльності, збільшення відсотків за банківський кредит, зростання економічних санкцій за рахунок прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства. Кожне підприємство намагається досягти стабільного фінансового стану, тобто створити достатній обсяг фінан-

сових ресурсів, що є гарантом своєчасності розрахунків із постачальниками, бюджетом та іншими ланками фінансової системи, подальшого економічного та соціального розвитку підприємства. Одна з найважливіших характеристик фінансового стану підприємства – це забезпечення стабільності його діяльності в майбутньому. Вона пов'язана із загальною фінансовою структурою підприємства, його залежністю від кредиторів та інвесторів [7, с. 44].

Як відомо, оцінка фінансового стану підприємств здійснюється безпосередньо за низкою методик, розроблених міністерствами (відомствами), Національним банком України та комерційними банками. Основу таких методичних підходів до оцінки фінансового стану підприємств було закладено ще в 1998 р. Агентством із питань запобігання банкрутству підприємств та Державною податковою адміністрацією України. Вдосконалені варіанти останньої розробки представлено Методичними рекомендаціями з аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій у 2000–2003 рр. Для підприємств, що підлягають приватизації, Міністерством фінансів та Фондом державного майна України в 2001 р. розроблено окреме Положення про порядок здійснення аналізу їхнього фінансового стану [1].

У Методичних рекомендаціях щодо аналізу фінансово-господарського стану підприємств або організацій Державної податкової адміністрації України зазначається, що «фінансове положення (стан) є комплексним поняттям і відображає рейтинг підприємства на фінансовому ринку, його кредитно- і податкоспроможність характеризується системою показників, які визначають на конкретну дату» [6, с. 321]. Трактують категорію «фінансовий стан» різними авторами подано в табл. 1.

Дослідивши сутність фінансового стану та проаналізувавши різні точки зору щодо його визначення, можна окреслити концептуальні основи цього поняття:

- а) фінансовий стан – результат фінансово-господарської діяльності підприємства;
- б) фінансовий стан – поняття, сутність якого проявляється як у статичі (на певний момент часу), так і в динаміці (у визначеному періоді);
- в) фінансовий стан – поняття, що характеризується різними складовими елементами, а не лише платоспроможністю та фінансовою стійкістю;
- г) фінансовий стан – міра забезпеченості підприємства необхідними фінансовими ресурсами й ступінь раціональності їх розміщення.

Проаналізувавши трактування поняття «фінансовий стан підприємства» в наукових економічних дослідженнях, спробуємо дати власне його визначення: фінансо-

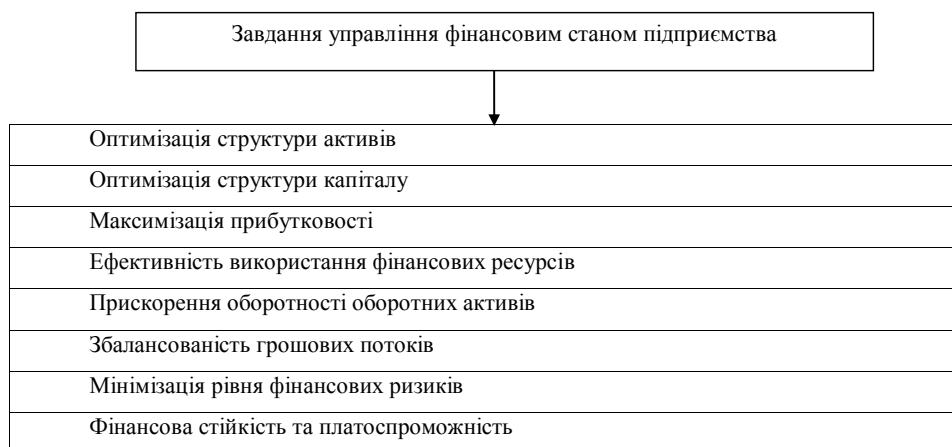

Рис. 1. Завдання управління фінансовим станом підприємства

Тлумачення поняття «фінансовий стан підприємства»

Автори	Тлумачення поняття
Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій [1]	Фінансовий стан підприємства – це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємств, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів
Е.А. Маркар'ян, Г.П. Герасименко [5]	Фінансовий стан підприємства – це сукупність показників, які відображають його спроможність погасити свої боргові зобов'язання
В.В. Осоловський [7]	Фінансовий стан – це комплексне поняття, яке характеризується забезпеченістю фінансовими ресурсами, необхідними для нормальної виробничої діяльності комерційних та інших суб'єктів господарювання, доцільністю й ефективністю їх розміщення і використання, фінансовими взаємовідносинами із суб'єктами господарювання, платоспроможністю та фінансовою стійкістю
А.М. Подер'югін [8]	Фінансовий стан підприємства – це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів
М.Я. Дем'яненко [2]	Фінансовий стан – це комплексне поняття, що відображає якісний бік його виробничої та фінансової діяльності та є результатом реалізації всіх елементів зовнішніх і внутрішніх фінансових відносин підприємства. Він характеризується системою показників, які відображають стан капіталу в процесі його кругообігу, здатність розраховуватися за своїми зобов'язаннями і забезпечувати ефективне фінансування своєї виробничої діяльності на певний момент часу
Л.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк, Т.С. Смовженко [3]	Фінансовий стан – це стан економічного суб'єкта, що характеризується наявністю в нього фінансових ресурсів, забезпеченістю коштами, необхідними для господарської діяльності, підтримання нормального режиму праці та життя, здійснення грошових розрахунків з іншими економічними суб'єктами
М.Я. Коробов [4]	Фінансовий стан підприємства – це складна, інтегрована за багатьма показниками характеристика якості його діяльності. Фінансовий стан підприємства можна визначити як міру забезпеченості підприємства необхідними фінансовими ресурсами і ступінь раціональності їх розміщення для здійснення ефективної господарської діяльності та своєчасних грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями
Г.В. Савицька [11]	Фінансовий стан підприємства характеризується системою показників, які відображають стан капіталу в процесі його кругообігу та здатність суб'єкта господарювання фінансувати свою діяльність на фіксований момент часу

вий стан являє собою якісну характеристику діяльності підприємства, є об'єктом фінансового управління та є результатом фінансово-господарської діяльності, відображає стан забезпеченості фінансовими ресурсами, необхідними для нормального функціонування підприємства, доцільністю їх розміщення та ефективністю використання й вимірюється сукупністю показників, що характеризують загальні результати діяльності підприємства на даний час і визначає його перспективи в майбутньому [5, с. 225].

Останніми роками набули поширення методики, що дають можливість інтерпретації результатів оцінки фінансового стану на основі одного узагальнюючого показника. Але їх різноманіття, відсутність певної систематизації, чіткого алгоритму здійснення розрахунків та умов застосування ускладнюють їх використання у практичній діяльності підприємств. Окрім того, істотною проблемою використання більшості методик є відсутність нормативних значень фінансових показників, що враховують галузеві особливості функціонування підприємств, статичність фінансового аналізу, непридатність деяких західних методик до вітчизняних умов господарювання, низький рівень інформативності фінансової звітності. Коротка характеристика основних методичних підходів до оцінки фінансового стану підприємства наведена в табл. 2 [10, с. 99].

Для оцінки фінансового стану підприємства найважливішими вважаються показники:

- платоспроможності і ліквідності – характеризують фінансові можливості підприємства щодо погашення заборгованості, покриття підприємством позичкових коштів;
- прибутковості – дають можливість порівняти отриманий прибуток із вкладеним капіталом, тобто міру ефективності авансованого у виробництво і реалізацію капіталу;

- ділової активності – характеризує кругообіг засобів підприємства;

- фінансової стійкості – характеризує співвідношення власних і залучених коштів [9, с. 438].

Ціль аналізу фінансового стану полягає у своєчасному виявленні та усуненні недоліків у звичайній діяльності і виробітку заходів щодо поліпшення (стабілізації) фінансового стану підприємства і його платоспроможності.

Реалізація поставлених цілей припускає вирішення таких завдань:

- оперативне виявлення й усунення проблем, пошук резервів поліпшення фінансового стану підприємства і його платоспроможності;

- прогнозування можливих фінансових результатів, економічної рентабельності виходячи з реальних умов звичайної діяльності і наявності власних і позикових ресурсів;

- розроблення моделей фінансового стану за різноманітних варіантів використання ресурсів;

- розроблення конкретних заходів, спрямованих на більш ефективне використання фінансових ресурсів і зміцнення фінансового стану підприємства [3, с. 142].

Висновки. Отже, здійснений огляд наявних у теорії та практиці підходів до оцінки та управління фінансовим станом підприємства свідчить про потребу подальшого розгляду та розроблення цього питання як із теоретичного, так і з практичного погляду. На основі досліджень сформульоване власне бачення сутності оцінки фінансового стану підприємства.

Визначено, що в сучасних умовах функціонування підприємств потрібна всебічна оцінка фінансового стану, яка визначає доцільність утримування поряд із такими напря-

Характеристика основних методів оцінки фінансового стану

Методи	Характеристика
Метод фінансових коефіцієнтів	Передбачає розрахунок певних показників, що характеризують фінансову стійкість, платоспроможність і ліквідність, рентабельність (прибутковість) діяльності, майновий стан та ділову активність. Склад і алгоритм розрахунку коефіцієнтів досить різноманітні й залежать від вибраної методики, що затверджена нормативними документами або впорядкована певними науковцями
Оцінка фінансового стану з використанням абсолютних показників	Може бути використана для оцінки окремих боків фінансового стану. Наприклад: для характеристики рівня фінансової стійкості з боку прибутковості підприємства на основі використання результатів маржинального аналізу; визначення типів фінансової стійкості за критерієм стабільності джерел покриття запасів
Рейтингова оцінка	Полягає у класифікації підприємств за певними ознаками виходячи з фактичного рівня показників фінансового стану і рейтингу кожного показника. Перевагою є можливість ранжування низки підприємств за вибраною ознакою
Бальна оцінка (спектр бальна оцінка)	Бальна оцінка полягає у проведенні аналізу фінансових коефіцієнтів шляхом порівняння отриманих значень із нормативними величинами і отриманні узагальнюючого показника, вираженого в балах. Спектральна оцінка при цьому передбачає використання «рознесення» цих значень за зонами віддаленості від оптимального значення
Матрична оцінка	Базується на побудові матриці сукупності фінансових показників, яка перетворюється на матрицю стандартизованих коефіцієнтів. Дає змогу здійснювати порівняльну рейтингову оцінку за певними показниками. З іншого боку, може використовуватися під час складання матричних балансів, балансів грошових надходжень і витрат
Інтегральна оцінка	Результатом проведення оцінки є визначення інтегрального показника на основі застосування різноманітних методичних підходів. При цьому інтегральний показник може характеризувати як окремі складники, так і в цілому фінансовий стан підприємства
Дискримінантні моделі	Дають змогу визначити вірогідність настання банкрутства на основі розроблення (або використання) інтегральної моделі аналізу фінансового стану підприємства. Виділяють однофакторні (коефіцієнт Бівера, Вайбеля) та багатфакторні (модель Альтмана, Ліса, Таффлера, Спрінгейта, Терещенка, Савицької тощо) моделі

мами оцінки, як платоспроможність, фінансова стійкість, ділова активність, прибутковість підприємства.

Формування єдиної системи методичних підходів до оцінки фінансового стану підприємства та розроблення детального алгоритму їх застосування сприятимуть, по-перше, об'єктивному визначенню статичної й потенцій-

ної можливості розвитку фінансово-господарської діяльності підприємств та їх забезпеченню фінансовими ресурсами; по-друге, підвищенню якості прийняття управлінських рішень, що в підсумку забезпечуватиме збільшення фінансових результатів та досягнення тактичних та стратегічних цілей функціонування підприємств різних галузей економіки.

Список використаних джерел:

1. Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій: Наказ агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій № 22 від 23 лютого 1998 р.
2. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента: в 2-х т.; 3-е изд. Киев: Ника-Центр, Эльга, 2007. 648 с.
3. Івахненко В.М. Курс економічного аналізу: навч. посіб.; 4-е вид., випр. і доп. К.: Знання, 2004. 190 с.
4. Шеремет А.Д., Негашев Е.В. Методика финансового анализа деятельности коммерческих организаций. М.: ИНФРА-М, 2005. 237 с.
5. Ковалев В.В. Введение в финансовый менеджмент. М.: Финансы и статистика, 2001. 768 с.
6. Івахненко С.В. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку та аудиту: навч. посіб.; 3-е вид., випр. і доп. К.: Знання, 2006. 350 с.
7. Обущак Т.А. Методологічні принципи управління фінансовим станом торговельного підприємства. Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. 2008. № 1. С. 41–49.
8. Слав'юк Р.А. Фінанси підприємств: навч. посіб. К.: ЦУЛ, 2002. 460 с.
9. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. посіб. К.: КНЕУ, 2003. 554 с.
10. Фінансовий менеджмент: підручник / кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. К.: КНЕУ, 2005. 536 с.
11. Финансовый менеджмент: теория и практика: учебник / под ред. Е.С. Стояновой; 5-е изд. М.: Перспектива, 2000. 656 с.
12. Ковальчук Т.М., Вергун А.І. Діагностичний аналіз фінансового стану: теорія та методологія. Вісник Хмельницького національного університету. 2015. № 5. Т. 1. С. 129.

СУЩНОСТЬ АНАЛИЗА И УПРАВЛЕНИЯ ФИНАНСОВЫМ СОСТОЯНИЕМ ПРЕДПРИЯТИЙ УКРАИНЫ

Аннотация. В работе рассмотрены научно-методические подходы к сущности понятий «финансовое управление» и «финансовое состояние предприятия». Отражены задачи и этапы управления финансовым состоянием предприятия, а также приведены основные показатели расчета. Раскрыты основные методы, используемые при анализе финансового состояния предприятий в Украине.

Ключевые слова: финансовое состояние предприятия, управление финансовым состоянием предприятия, платежеспособность, ликвидность, доходность.

**THE ESSENCE OF ANALYSIS AND MANAGEMENT
OF THE FINANCIAL STATE OF ENTERPRISES OF UKRAINE**

Summary. In work, we consider the scientific and methodical approaches of the essence of the concepts of financial management and financial condition of the enterprise. The tasks and stages of management of the financial condition of the enterprise are shown, as well as the main calculation indicators are presented. The basic methods used in the analysis of the financial condition of enterprises in Ukraine are revealed.

Key words: financial state of the enterprise, management of the financial state of the enterprise, solvency, liquidity, profitability.